

IZVJEŠTAJ O PROGRAMSKIM AKTIVNOSTIMA UMHCG-a za 2016. godinu

SJEDNICA SKUPŠTINE UMHCG

Skupština UMHCG je održala I redovnu sjednicu u 2017. godini 23. marta. Na sjednici su pored ostalog usvojeni narativni i finansijski izvještaj UMHCG za 2016. godinu, Plan rada UMHCG za 2017., Plan apliciranja projektima za 2017. i Raspoloživa sredstva za programske aktivnosti u 2017. godini.

PROGRAM ZA OBRAZOVANJE I EDUKACIJU

U januaru, aprilu, a potom u novembru smo dopunili dokument **Spisak fakulteta s ocjenom nivoa pristupačnosti** i ažuriranu verziju smo objavili na sajtu. Takođe se redovno ažurira elektronska verzija baze podataka studenata.

(Povezano s Programom za pristupačnost) Početkom aprila, u okviru nedelje studenata (4.-8. aprila), UMHCG je sprovelo **analizu pristupačnosti ustanova visokog obrazovanja** u Podgorici kojom je obuhvaćeno 16 fakultetskih jedinica. Utvrđeno je da gotovo nijedna fakultetska jedinica nije potpuno pristupačna po standardima Pravilnika o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom, od čega su 12 djelimično a 4 potpuno nepristupačne. Rezultate kao i najavu dijela aktivnosti za oblast obrazovanja iz Plana rada za 2016.g. smo predstavili na pres konferenciji u PR centru (dostupno na linku: <http://disabilityinfo.me/component/k2/item/1344-prezentovan-plan-aktivnosti-umhcg-i-predstavljeno-stanje-u-praksi-na-nivou-visokog-obrazovanja>).

U julu smo **na poziv Ministarstva prosvjete imali sastanak** sa njihovim predstavnicima, kao i firmom koja radi na idejnim rješenjima projekata za rekonstrukciju ustanova visokog obrazovanja, na kojem su nas upoznali sa planom rekonstrukcije Filozofskog fakulteta Nikšić, zgrade tehničkih fakulteta u Podgorici i Fakulteta za turizam i hotelijerstvo Kotor: Tom prilikom su nam dostavljena idejna rješenja prilagođavanja objekata na komentare i sugestije.

U novembru smo uoči **dana studenata Zaštitniku ljudskih prava i sloboda uputili inicijativu** povodom nepristupačnosti objekata visokog obrazovanja. Povodom dana studenata smo se obratili i javnosti.

Upis na fakultet i oslobađanje od školarine

U saradnji sa Trust agencijom smo izradili 2000 novih lifleta o Studentskoj savjetodavnoj kancelariji i podršci koju pružamo studentima s invaliditetom, kao i kratki animirani video koji pored vizuelne, sadrži audio poruku i prevod na gestovnom jeziku https://www.youtube.com/watch?v=ZofjYm_AKCo.

9. juna smo na poziv Uprave Filozofskog fakulteta prisustvovali **Danu otvorenih vrata** čime je i zvanično započela kampanja. 13. juna smo imali prvo gostovanje u jutarnjem programu RTCG u okviru kojeg je prikazana i kratka video poruka. Zatim smo 23. juna bili na Univerzitetu Mediteran u Paladi, kao i na Fakultetu političkih nauka. Kampanju povodom prvog upisnog roka na fakultetima smo završili postavljanjem info štanda 24. juna na Elektrotehničkom fakultetu.

01. jula smo na **NVO EXPO sajmu** koji je organizovan u Bijelom Polju promovisali upis na fakultet i ostale aktivnosti koje sprovodimo u okviru Studentske savjetodavne kancelarije. U toku drugog upisnog roka, 5. jula, smo imali info štand na Univerzitetu Mediteran kod stadiona i na Univerzitetu Donja Gorica.

U toku I i III upisnog roka je studije upisalo 18 bruceša s invaliditetom, troje studenata je upisalo specijalističke, a jedan magistarske studije, uz pomoć i na inicijativu UMHCG.

27. juna smo se obratili Komisiji za upis na osnovne studije zbog odbijanja dokumentacije za naše dvije korisnice usluga V.O. i D.V. na Fakultetu političkih nauka.

D.V. se zbog ovog slučaja upisala na UDG, a V.O. je odustala od studija jer je u obrazloženju dostavljenom od Komisije navedeno da ona ne posjeduje diplomu ekvivalentnu studijskim programima koji postoje na FPN. Radi se o djevojci koja je završila obrazovanje u Resurnsom

centru za sluh i govor Kotor.

Takođe **28. juna** smo uputili Dopis Centralnoj komisiji za upis na FPN za S.G. i N.M. koji su se nalazili ispod crte na rang listi, kao i N.N. koji se nalazio ispod crte na listi za prijem kandidata na Medicinskom fakultetu.

U septembru smo uputili molbu Rektoratu UCG za upis na specijalističke studije za **M.O. i A.P.** jer su oboje zakasnili da predaju dokumentaciju u toku upisnog roka.

Ovi zahtjevi su pozitivno riješeni po principu afirmativne akcije.

22. jula smo uputili Dopis Metalurško-tehnološkom fakultetu za N.M. vezano za povraćaj novca koji je uplatio kao taksu za tri ispita u avgustovskom roku. Stigao nam je odgovor od strane Uprave fakulteta s pojašnjenjem da se konkretna vrsta naknade tretira kao naknadna za administrativne i druge troškove. Pored navedenog rečeno nam je da Fakultet ne može izvršiti povraćaj sredstava po ovom osnovu, ukoliko Upravni odbor UCG ne donese takvu odluku. Shodno navedenom od UCG smo zatražili tumačenje. Nakon odluke UO UCG da se studenti sa invaliditetom oslobađaju plaćanja školarine i da tu spadaju i administrativni troškovi, sa Metalurško - tehnološkog fakulteta stigao nam je odgovor da će novčana sredstva biti vraćena N.M.

Takođe, u toku septembra i oktobra smo poslali pojedinačne **Preporuke za upis i povraćaj sredstava koja su studenti uplaćivali na zahtjev tehničke službe fakulteta, a prije odluke UO UCG i to:** za upis **S.O.** na specijalističke studije Fakulteta političkih nauka, UO UCG za korisnike usluga **A.R.** i **R.A.** i zbog povraćaja novčanih sredstava koje je **R.A.** uplatio za školarinu Ekonomskom fakultetu, **za A.S.** zbog upisa na magistarske studije Pravnog fakulteta (nalazio se ispod crte predviđenog broja za prijem) i **17. oktobra** smo poslali dopis Pravnom fakultetu - UCG za korisnicu usluga **M.M.** zbog povraćaja novčanih sredstava. **Svi zahtjevi su pozitivno riješeni.**

23. septembra smo poslali spiskove za oslobađanje od školarine i to:

Univerzitetu Crne Gore - **55 studenta**; Univerzitet Mediteran **21 student**; Univerzitet Donja Gorica - **10 studenata**, i Samostalni fakulteti **5 studenata**. **Svi studenti su oslobođeni od plaćanja školarine.**

10. oktobra smo poslali pojedinačne spiskove studenata koji su oslobođeni od plaćanja školarine fakultetima sa UCG i Univerziteta Mediteran.

Studentske stipendije i krediti

12. oktobra samo poslali Propratno pismo za UCG - Direktorat za visoko obrazovanje za dobijanje **stipendije** za **S.C. i N.J.** - **25.11.** je izašla rang lista na kojoj se nalaze ova dva studenta koji su ostvarili pravo na stipendiju.

Ministarstvo prosvjete nam je, nakon inicijative, u januaru odgovorilo da će korisnici usluga UMHCG-a M. L., M. R. i D. R. ostvariti pravo na studentski kredit za 2016. godinu, imajući u vidu da im nije bio odobren u prvobitnom roku.

21. oktobra smo poslali **Propratno pismo Ministarstvu prosvjete - Odjeljenje za učenički i studentski standard, za dobijanje studentskog kredita** za **38 studenata**.

25.11. je izašla rang lista na sajtu Ministarstva prosvjete po kojoj je ostvarilo pravo na kredit 13 studenata, **30.11.** je poslat Dopis Ministarstvu prosvjete radi ispravke za 3 studenta A.D. D.R. F.Đ. dok smo **02.12.** poslali Dopis za **21 studenta** koji nisu ostvarili pravo na studentski kredit i koji su se nalazili ispod crte, kao i za studenta **I.S.** koji nije bio obuhvaćen prvim dopisom.

Smještaj u studentskim domovima u Podgorici, Nikšiću i Kotoru posredstvom UMHCG ostvarila su 32 studenta i jedna asistentkinja.

Dodatni rokovi za polaganje ispitnih/predispitnih obaveza

U junu smo se Fakultetu političkih nauka obratili s molbom za studenta M.N. za pomjeranje roka za polaganje završnog ispita i kolokvijuma iz Patologije. Sredinom septembra smo se obratili i profesoru Filološkog fakulteta za odobravanje dodatnog roka za polaganje ispita studentkinji A.L.

od kojeg joj je zavisio upis specijalističkih studija. Obje inicijative su odobrene a A.L. je upisala specijalističke studije.

Inicijativa za A.V. za upis u srednju školu – 01.07. smo se obratili Ministarstvu prosvjete sa Inicijativom za upis u prvi razred srednje škole "Mirko Vešović" smjer pravno-administrativni tehničar. Dobili smo usmenu informaciju da upis u ovu školu nije moguć zbog broja mjesta. Tim povodom smo se krajem avgusta opet obratili Ministarstvu prosvjete. Od Ministarstva smo dobili odgovor da nema mjesta u Ekonomskoj školi ali da može da se upiše u Mašinsku. Porodica Višnjić je tražila da se Aldijana upiše u Ekonomsku školu u Bijelom Polju i nakon ponovnog obraćanja Ministarstvu i njihove saglasnosti za upis u BP, Višnjići su odustali i tražili da se opet obratimo Ministarstvu jer su se predomislili i htjeli su, na kraju, da upišu ćerku u Mašinsku u PG. Posle svega, se nijesmo opet obraćali Ministarstvu. Pozvali smo Višnjice i rekli su nam da je Aldijana upisana u Gimnaziju u Tuzima.

od 9. do 16. maja je organizovan 11. podgorički Sajam knjiga i obrazovanja na kojem je UMHCG učestvovao, uz podršku naših volontera. Sajam je posjetilo nekoliko hiljada posjetilaca. Aktivnosti koje je UMHCG predstavilo na Sajmu imale su edukativni karakter, uz izdavaštvo UMHCG novijeg datuma: izvještaji, studije, priručnici, publikacije.

U Akcionom planu **Strategije informisanja javnosti o pregovorima CG s EU** za 2016. se nalazilo sedam predloženih aktivnosti na čijoj je realizaciji radilo UMHCG. U aprilu je Marina Vujačić, kao članica Operativnog tijela, na poziv MVPEI, govorila na konferenciji povodom 2 godine obilježavanja Strategije o iskustvima UMHCG u komunikaciji s ciljnom grupom o pristupanju CG EU.

U januaru su naše predstavnice Miroslava-Mima Ivanović i Anđela Radovanović prisustvovala **sastanku sa predstavnicima Evropske studentske unije**, a na poziv Studentskog parlamenta Crne Gore.

U utorak 12. aprila UMHCG su posjetili učenici **Osnovne škole „Sutjeska“**. Tom prilikom su Izvršnoj direktorici Marini Vujačić postavljali pitanja vezano za aktivnosti koje sprovodi Udruženje, a željeli su da se što više informišu i o pravima osoba s invaliditetom. Oni su nas pozvali i da posjetimo njihovu školu povodom 3. decembra – Međunarodnog dana osoba s invaliditetom. Interaktivni čas, kojem su prisustvovali učenici iz tri odjeljenja, je održala Marina Vujačić.

Portal DisabilityINFO

Portal Disabilityinfo se redovno ažurira, a u maju i junu smo radili i na njegovom redizajniranju, nakon što nam je odobren projekat od Telenor fondacije. Osim projekta Telenor fondacije koji se odnosi na besplatno pravno savjetovanje odobren nam je i projekat DisabilityINFO od strane Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću Od početka septembra se na portalu objavljuju smjernice i objašnjenja procedura za ostvarivanje prava OSI.

U subotu 26. novembra u prostorijama Udruženja održana je prva od šest obuka u okviru projekta „Portal Disabilityinfo kojoj je prisustvovalo 9 učesnika. U uvodnom dijelu prezentovane su ideje u projektu, a bilo je riječi i o komunikologiji, informaciji, kao i odnosu društva prema medijima. Potom su učesnici kroz praktičan rad osmišljavali realizaciju određene medijske kampanje na zadatu temu, dok je u završnom dijelu bilo riječi o odnosu medija prema invaliditetu.

Javna debata: Obrazovanje i ljudska prava

18. maja je na poziv Uprave Filozofskog fakulteta održana javna tribina na temu: Obrazovanja i ljudskih prava. Na javnoj tribini je ispred UMHCG govorila Marina Vujačić. Na ovoj tribini je najavljena izgradnja lifta na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Na tribini su prisustvovali studenti i nastavno osoblje sa nekoliko St. programa.

U subotu 11. juna u sali Rektorata UCG održana je **radionica humanitarnog karaktera**, u saradnji sa studentskom **organizacijom AIESEC (s kojom smo prethodno potpisali**

Memorandum o saradnji) na kojoj su pored predstavnica UMHCG-a, i studenata, korisnika usluga UMHCG-a, prisustvovali i predstavnici NVO "Staze". Svi predmeti koji su napravljeni na radionici, kao i predmeti koji su donirani, su bili izloženi u Delta City 19. juna. Prisutni su bili u mogućnosti da kupe izložene proizvode i da na taj način direktno doniraju novac UMHCG i NVO Staze. Nakon toga od 20h nastavljeno je druženje u Hard Rock Caffè, gdje je organizovana aukcija slika i fotografija. Nakon završene akcije UMHCG je uplaćeno 167,00€ donacije.

U novembru smo, takođe, imali sastanak radi dogovora o nastavku aktivnosti koje se tiču obuka za koje su naši korisnici iskazali interesovanje. U pitanju je kurs računara, engleski jezik i PR vještine. Na osnovu baze korisnika usluga smo prikupili podatke o zainteresovanim kandidatima za ove kurseve i s AIESECom smo opet potpisali Sporazum o saradnji u cilju realizacije zajedničkih aktivnosti u 2017. godini.

Inicijativa UMHCG i Roma restart

UMHCG i Roma restart su 30. juna poslali inicijativu za uvođenje principa afirmativne akcije u radu SPUCG, uključivanjem studenata s invaliditetom i studenata romske populacije u rad parlamenta. Inicijativa je dostupna na: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1413-umhcg-i-roma-restart-inicijativa-studentskom-parlamentu-ucg-za-uvo%C4%91enje-principa-afirmativne-akcije-u-rad-u-svojih-organa>

Kampanja povodom Dana osoba s Daunovim sindromom

UMHCG je i ove, kao i prethodne godine, pokrenulo kampanju povodom Dana osoba s Daunovim sindromom 21. marta. Tim povodom smo već od 14. marta aktivno sporovodili kampanju putem socijalnih mreža objavljujući fotografije djece i odraslih s Daunovim sindromom, koje su nam slale njihove porodice i prijatelji, uz propratne poruke. U toku kampanje nam se javilo puno osoba koje su pohvalile našu kampanju, koja je redovno praćena i u medijima. Na kraju smo 21. marta organizovali šetnju centrom Podgorice u šarenim i rasparenim čarapama, kao simbolom osoba s DS, a u kojoj su nam se pridružile i nekolike porodice osoba s DS.

Međunarodni dan osoba s autizmom

Obilježili smo i 2. april - Međunarodni dana osoba s autizmom. Na FB stranici UMHCG-a objavili smo fotografije zaposlenih u plavim majicama (simbol osoba s autizmom) i propratnim porukama poput: „Ja, kao i ti, imam svoj svijet,“ „Ne trebaju nam obećanja, treba nam odsustvo predrasuda i konkretna podrška.“

PROGRAM ZA ZAPOŠLJAVANJE I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA

Trans2Work 2

Druga faza projekta Trans2Work započela je u januaru nakon pregovaranja budžeta sa donatorom i sastankom sa partnerima s Univerziteta Mediteran.

U februaru smo potpisali ugovor o radu sa Svetlanom Cicvarić na radnom mjestu koordinatorka Servisa za zapošljavanje.

Po pet radionica iz oblasti likovnog ateljea, grafičkog dizajna, aplikativnih programa i fotografije održano je počev od 5. marta. Nakon završetka ovog bloka predavanja započeli su obuku iz: Upravljanja marketing menadžmentom u kulturi i Multimedijalni dizajn u okviru kojih su održane po 4 radionice. Poslednji blok predavanja se odnosio na oblast Tipografije (oblikovanje slova) i Vizuelne kulture u okviru koga je održano pet radionica. Uporedo pred kraj obuke održana su dva predavanja iz oblasti Pravne regulative.

Podnijeli smo narativni i finansijski izvještaj 17. maja. Druga rata nam je uplaćena 12. jula sa značajnim kašnjenjem.

U toku realizacije mentorskog rada (prakse) koji je trajao od 13. septembra do 18. oktobra održano ukupno po 9 radionica iz oblasti Likovnog ateljea, Vizuelne kulture i Aplikativnih programa, dok je iz oblasti Multimedijalnog dizajna i Upravljanje marketing-menadžmentom u kulturi održano po 10 radionica. Mentorski rad je ujedno podrazumijevao pripremu za izložbu radova čije je otvaranje bilo 21. oktobra u novoj zgradi Univerziteta Mediteran. Na izložbi je bila pozvana stručna i laička javnost, a posebno potencijalni poslodavci. U uvodnom dijelu programa nastupila je Marija Božović. Izložba je bila otvorena do 28. oktobra, s tim što su se dan ranije radovi mogli pogledati i u

KIC-u „Budo Tomović“, kada je obilježeno 15 godina od osnivanja UMHCG-a. Procjenjujemo da je radove pogledalo preko 1300 ljudi. U prostorijama Fakulteta vizuelnih umjetnosti 10. decembra polaznicima su uručeni sertifikati kao potvrda da su uspješno završili obuku. Nakon završetka projekta je dogovorena realizacija prodajne aukcije koja će najvjerovatnije biti organizovana u februaru 2017.

Smart Start – započinjanje socijalnog preduzetništva

Sredinom oktobra smo nakon što smo ušli u uži izbor za projekat potpisali Memorandum o sadržajima s Institutom za preduzetništvo i ekonomski razvoj i popunili smo upitnik o procjeni organizacije koji će poslužiti za kreiranje plana treninga.

U prostorijama Instituta polovinom decembra održan je prvi od ukupno pet planiranih dvodnevni treninga čija je svrha pisanje Biznis plana. Tokom prvog dana prisutni su imali priliku kroz teoriju i prezentaciju da se upoznaju sa pojmom Biznis plana i njegovom strukturom. Drugog dana su učesnici bili podijeljeni u grupama. Svaka grupa je prezentovala po jednu projektnu aplikaciju nakon kojih je uslijedila diskusija i sugestija od strane predavača Bojane Kalezić. Ovom treningu ispred UMHCG je prisustvovala Koordinatorica Servisa za zapošljavanje Svetlana Cicvarić.

Oprema i prilagođavanje radnog mjesta

ZZZCG je nakon procesa od godinu i po dana donio Rješenje o dodjeli opreme i prilagođavanja radnog mjesta za zaposlenog u UMHCG K.C. kojim je na osnovu mišljenja Komisije za eksternu evaluaciju MRSS i ispravljenog Mišljenja MOC Pamark uskratio veliki dio opreme s privobitnog spiska navodeći da se ona više odnosi na želje poslodavca nego na realne potrebe. UMHCG je tim povodom po osnovu ZSPI zatražio svu dokumentaciju od strane MRSS, ZZZCG, i MOC Pamark i utvrdio nepravilnosti u postupanju organa. Zbog ovog slučaja UMHCG će u ime zaposlenog K.C. i u svoje ime podnijeti tužbu za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta.

Grant šeme – poziv

U novembru mjesecu nakon raspisivanja Javnog poziva za finansiranje grant šema za zapošljavanje OOSi su se, na inicijativu Gorana Macanovića, obratile otvorenim pismom javnosti, a koje je upućeno nadležnima u vezi sa uslovima javnog konkursa i iznosom koji je predviđen za raspodjelu imajući u vidu da je na rashodovnoj strani Zavoda za zapošljavanje u ovoj godini na raspolaganju bilo 3 miliona eura, a da je Zavod poziv raspisao na 1,5 miliona, te da Uredba predviđa da se nosiocima projekata uplati iznos od 5% ukupnog budžeta nakon potpisivanja ugovora, a potom nakon izvještaja o napretku 40% i na kraju projekta 10%, što znači da će se u najboljem slučaju do kraja godine iz budžeta za 2016. raspodijeliti samo 1 milion. Na ovaj način se dodatno povećava iznos nenamjenski utrošenog novca.

PROGRAM ZA SAMOSTALNI ŽIVOT

Projekat “Sloboda izbora”

U toku januara odštampan je informativni liflet o samostalnom životu. Film „Zaista živjeti“ u glavnoj ulozi Gorana Macanovića, po kojem je i kampanja dobila ime, i kratki video tizeri prikazani su na završnom događaju kampanje 5. maja na Trgu Republike kada je obilježen Evropski dan samostalnog života. U okviru kampanje smo imali gostovanja skoro na svim televizijama, nekoliko radio stanica, a svi crnogorski portali su redovno pratili aktivnosti. U snimanju video tizera su pored OSI učestvovali Igor Tomić, predsjednik Paraolimpijskog komiteta, Dritan Abazović, poslanik i Zorica Kovačević, ministarka.

U okviru programa za 5. maj su pored filma i tizera kratke video poruke imali Gordana Rajkov, osnivačica Centra za samostalni život iz Srbije, Endi Imperato i Džo Šapiro iz Amerike. Endi Imperato je govorio o svom radu i svojim iskustvima u Americi, dok je Džo Šapiro govorio o iskustvima iz knjige „Bez sažaljenja“. Ujedno 5. maja je Centar za samostalni život OSI iz Srbije slavio 20 godina rada.

Na trgu su bili brojni gosti iz javnog života, predstavnici institucija, mediji, predstavnici NVO i volonteri, a u uvodu su se obratile Marina Vujačić ispred UMHCG, Zorica Kovačević, ministarka rada i socijalnog staranja, i Jan Krasni, predstavnik ambasade SAD u Podgorici.

<http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1368-obilje%20C5%BEavanje-5-maja-pokazatelj-rasta-svijesti-na-putu-do-po%20C5%A1tovanja-ljudskih-prava>

Održane su radionice o samostalnom življenju u Kotoru i Pljevljima, a prisustvovali su im članovi i predstavnici lokalnih organizacija osoba s invaliditetom iz Pljevalja, odnosno Kotora, Tivta i Budve, kao i NVO EXPEDITIO, zaposleni u Opštini i Centru za socijalni rad i predstavnici Fakulteta za pomorstvo. Na radionici u Kotoru je, između ostalog, prikazan i film „Zaista živjeti“.

Film smo inače prijavili na **konkurs za dva festivala filma** koji je u septembru održan u Novom Sadu i Rijeci, te u oktobru u Banja Luci. Krajem jula je film objavljen i na našem Ju tjub kanalu: <https://www.youtube.com/watch?v=9XXGtoIAKMU&feature=youtu.be>

U periodu od 18. do 21. jula organizovali smo **Školu samostalnog života** na kojoj su obrađivane teme kao što su: Lingvistička stigmatizacija, Invaliditet u očima medija, Zakoni kao diskriminatori, Od sažaljenja i herojstva do jednakosti, Invaliditet i odgovornost, Invaliditet i identitet, Invaliditet i seksualnost, Sredstva za samostalnost, Invaliditet i uspjeh i Kreativnost i osobe s invaliditetom. Predavači na Školi su bili Marina Vujačić, Milenko Vojičić, Milan Šaranović i Goran Macanović, a polaznici zaposleni u UMHCG, studenti s invaliditetom i predstavnici drugih organizacija OSI. Školu je pohađalo ukupno 18 učesnika. Pored navedenih tema, Školu su posjetila dva specijalna gosta i to Dritan Abazović, poslanik i Danijel Kalezić, aktivista za prava LGBT.

U septembru je s Vijestima dogovoreno snimanje emisije koja je prvenstveno bila planirana kao emisija na RTCG, i podnesen je izvještaj o projektu koji je prihvaćen od strane ambasade.

Dokumentarni film <https://www.youtube.com/watch?v=XRQvRoguWCw> koji je snimljen u saradnji i u produkciji sa TV Vijesti je premijerno prikazan u KICu na događaju povodom godišnjice UMHCG, a potom dva dana kasnije na TV Vijesti uz repriziranje, nakon čega je prikazan i film „Zaista živjeti“

Evropska mreža za samostalni život je na svoj sajtu objavila informaciju o projektu UMHCG i kampanji povodom 5. maja.

U aprilu je Marina Vujačić prisustvovala **studijskoj sesiji u Strazburu** kroz projekat koji je finansirala Evropska mreža za samostalni život, čija je UMHCG članica.

...

Krajem septembra smo imali studijsku **posjetu iz Informativnog centra Lotos iz Tuzle** u sklopu njihovog projekta koji se odnosi na promociju i aktivnosti samostalnog života. Udruženje je posjetila grupa od sedam osobam, od kojih su većina mladi koji su uključeni u aktivnosti projekta.

...

U oktobru smo imali sličnu posjetu kolega iz Kosovske **organizacije HandiKos**. Predstavnici ove organizacije su se interesovali o aktivnostima UMHCG, načinu funkcionisanja, propisima u Crnoj Gori iz oblasti samostalnog života, socijalne politike i zapošljavanja.

...

Licenciranje usluga UMHCG – ISO standard 9001:2015

Nakon **treninga na temu “Strateško planiranje razvoja socijalnih servisa“** za 15 organizacija članica IRIS mreže u organizaciji SOS telefona za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica, CAZAS i Udruženje za razvoj civilnog društva Bijelo Polje, UMHCG je pristupilo **izradi Strateškog plana za servise podrške**, nakon čega su isti putem mejla poslali na uvid NVO SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica.

Nakon toga smo ušli u proces standardizacije i treninga na temu **„Upoznavanje zaposlenih sa standardom ISO 9001:2015“** i tri sastanka 17.7, 6.9. i 6.10. Krajem avgusta su prihvaćene procedure i Poslovnik o kvalitetu.

U septembru smo intezivno radili na dokumentima za sertifikaciju a u oktobru smo imali osim posjete konsultanta i posjetu eksperata koji su zaduženi za odobravanje sertifikacije. Na provjeri smo prošli jako dobro, bez neusaglašenosti, i dat je pozitivan nalaz da **dobijemo ISO stadarde 9001:2015**. Krajem novembra su stigli Iso standardi, čime smo i zvanično dobili licencu za najnoviji standard u pružanju usluga.

U avgustu smo imali posjetu konsultanta Evropske komisije koji se interesovao za iskustva UMHCG, saradnju sa državnim organima, položajem OSI i preporukama u finansiranju aktivnosti u okviru IRIS mreže u narednom periodu.

Igre na sreću i personalna asistencija kroz Javni rad

U januaru smo pristupili planiranju aktivnosti projekta. Ustanovili smo **prioritete za pružanje usluga personalne, kao i asistencije u nastavi**. Nakon čega je održan trening za asistente i korisnike, i počelo pružanje usluge personalne asistencije za pet korisnika/ca i usluge asistencije u nastavi za isti broj osoba, u ukupnom trajanju od 600 sati mjesečno.

Početkom juna smo počeli sa realizacijom projekta „**Personalni asistent**“ koji se finansira od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore kroz Javni rad u okviru kojeg smo zaposlili 5 asistenata koji pružaju usluge personalne asistencije za pet korisnika/ca, u ukupnom trajanju od 385 sati mjesečno. U septembru nam je prošao i drugi javni rad u okviru kojeg smo angažovali 11 asistenata za period od tri mjeseca.

Redovno pružamo i usluge prevoza za studente s invaliditetom. Usluge prevoza pružane su i drugim klijentima, uglavnom u saradnji s agencijom 3e travel.

Sastanak sa Fondom za zdravstveno osiguranje i izrada Pravilnika o medicinsko-tehničkim pomagalima

U martu smo uputili inicijativu za **pokrivanje troškova nabavke slušnog aparata** za našu korisnicu A.D. koja je kao djevojčica ugradila kohlearni implant. Za nabavku je neophodno 10 hiljada eura, a ovu vrstu pomagala ne finansira Fond za zdravstveno osiguranje iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja. Inicijativu smo uputili Ministarstvu zdravlja, Fondu za zdravstveno osiguranje, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Univerzitetu Crne Gore s obzirom da je A.D. bila studentkinja i po navodima njenog oca je napuštala studije zbog ovog slučaja. Od Ministarstva zdravlja smo dobili dopis da su Fondu za zdravstveno osiguranje uputili preporuku da prilikom donošenja podzakonskih akata definišu i ovu vrstu pomagala na teret obaveznog zdravstvenog osiguranja, dok smo od Ministarstva rada i socijalnog staranja dobili odgovor da ovaj resor nije nadležan.

20.04. stigao nam je dopunski odgovor od Ministarstva zdravlja uz odgovor Fonda zdravstva ovom organu u kojem napominju da je do kraja godine planirano donošenje novog Pravilnika o ostvarivanju prava na medicinsko tehnička pomagala, te da će u postupku donošenja Pravilnika razmotriti mogućnost da se u Listu medicinsko tehničkih pomagala koja se odobravaju osiguranicima na teret sredstava Fonda uvrste baterije za slušni aparat. Takođe, našoj korisnici usluga A.D. odobrena novčana pomoć u iznosu od 300,00E, tokom februara. Međutim, u konkretnom slučaju se ne radi o baterijama, već cijelom slušnom aparatu, unutrašnjem i spoljašnjem dijelu, ali je inicijativa UMHCG prihvaćena u Nacrtu novog Pravilnika.

Krajem avgusta smo se oglasili saopštenjem za javnost povodom problema sa nabavkom pomagala, procedurama za ostvarivanje prava, restriktivnom Listom pomagala, rokovima za korišćenje pomagala i sl. Ova tema je zainteresovala većinu medija, koji su osim prenošenja saopštenja dodatno obradili temu. Posebno značajan prilog emitovan je u okviru emisije Putevi života na RTCG.

Nakon toga smo uputili i mejl Fondu za zdravstveno osiguranje kojim smo tražili da budemo uključeni u proces donošenja novih podzakonskih akata. Nakon dva sastanka koji su održani u prostorijama Fonda, dostavili smo svoje pisane komentare od kojih je 60% njih prihvaćeno.

Potprogram za pse vodiče/pomagače

16. februara je Marina Vujačić imala sastanak s predstavnicama Rotarakt kluba Podgorica na kojem je dogovorena kampanja za prikupljanje sredstava za otplatu psa vodiča Urana. Nakon inicijalnog sastanka i dogovora, kampanja je najavljena u medijima, a 02. marta je zvanično započela panel diskusijom u PR Centru, na kojoj su govorile Marina Vujačić i Miroslava-Mima Ivanović, a kojoj su osim predstavnika Rotarakt-a i Rotary-ja prisustvovali i učenici IX razreda osnovne škole „Pavle Rovinski“ sa svojim nastavnicima. 14 marta je zatraženo produženje ugovora za otplatu psa vodiča za petnaest dana, odnosno do kraja marta. 04. aprila je izvršena uplata preostalog iznosa od 7.040€. Svi donatori akcije su objavljeni na sajtu. Ukupan iznos koji nam je uplaćen od strane Rotaracta je 6.581,80€.

U oktobru smo imali sastanak sa Zoranom Prelevićem, instruktorom za obuku policijskih pasa, s čijim uduženjem je uspostavljena saradnja. Prvenstveno je ovo Udruženje doniralo hranu za pse vodiče, a na osnovu njihove donacije će biti obezbijedena kontrola pasa vodiča početkom naredne godine.

Projekat Evropskog Foruma osoba s invaliditetom i Unicefa o nasilju i inkluziji djece s invaliditetom

U septembru smo, nakon komunikacije u avgustu imali sastanak sa koordinatorom projekta: „Zaštita djece od nasilja i socijalna inkluzija djece s invaliditetom“ Ernestom Zakarijom u okviru kojeg će biti uključene i tri organizacije iz Crne Gore: Naša inicijativa i Nardos (posredstvom dijela aktivnosti kojima koordinira Unicef) i UMHCG. U oktobru su Marina Vujačić i Milan Šaranović prisustvovali sastanku izvršnog borda EDF.

UMHCG će koordinirati dijelom aktivnosti koje se odnose na pisanje alternativnog izvještaja o sprovođenju Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom, a u toku 2017. će sprovoditi i aktivnosti iz dijela projekta u saradnji s Unicefom.

9. i 10. decembra je u Podgorici održana radionica o podizanju kapaciteta OOSI za pripremu Alternativnog Izvještaja. Prvog dana na radionici o pravima djece s invaliditetom govorili su osim predstavnika UMHCG, EDF i Unicefa, zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković, ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka, predstavnik DEU Andre Lis i djevojčica Saša Komarica <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1519-djeca-s-invaliditetom-nemaju-dovoljnu-podr%C5%A1ku>.

Drugog dana su radionici prisustvovali osim predstavnika UMHCG, predstavnici lokalnih organizacija OSI, Unicefa, i Ombudsmana. Nakon radionice smo započeli komunikaciju oko formiranja Koalicije.

Projekat “Od pravnih garancija do jednakosti u praksi”

U okviru projekta "Od pravnih garancija do jednakosti u praksi", kojeg finansira Evropska komisija kroz projekat "Triple A for citizens" je nastavljeno sprovođenje on-line pravnog savjetovišta. Započete su aktivnosti na promociji projekta i izradi Studije o pravu na jednak pristup pravdi osoba s invaliditetom. Saopštenje povodom početka realizacije projekta možete pogledati na linku: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1282-od-pravnih-garancija-do-jednakosti-u-praksi>.

18. jula smo učestvovali na konferenciji koju je organizovao Centar za monitoring i istraživanje u cilju promocije realizovanih aktivnosti projekta, a na kojoj su pored crnogorskih organizacija pružalaca besplatne pravne pomoći prisustvovali i partneri na globalnom projektu iz Velike Britanije, Irske, Rumunije, Kosova, Albanije, Bosne i Hercegovine, Srbije... Na konferenciji je ispred UMHCG govorila Marina Vujačić. Dio izlaganja je dostupan na portalu: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1422-podneseno-2453-zahtjeva-za-besplatnu-pravnu-pomo%C4%87>

UMHCG je 14. oktobra u PR Centru organizovalo Konferenciju „Pravo na pristup pravdi osoba s invaliditetom - od pravnih garancija do jednakosti u praksi“ na kojoj su u uvodnim izlaganjima govorili: Šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori Nj.E. Aivo Orav, predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore Vesna Medenica, ministar za ljudska i manjinska prava Suad Numanović i izvršna direktorica UMHCG-a Marina Vujačić. Na panelu „Pravo na pristup pravdi osoba s invaliditetom - barijere i izazovi“ su govorili: zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Siniša Bjeković, predstvanik Ministarstva pravde sudija Ibrahim Smailović, advokatica Tijana Živković i koordinatorka Pravnog programa i antidiskriminacije Miroslava-Mima Ivanović, nakon čega se otvorila diskusija. Na Konferenciji je bilo oko 60 učesnika. Više o Konferenciji možete pogledati na sljedećim linkovima: <https://www.youtube.com/watch?v=5Ovm31GVNQE>,

<https://www.youtube.com/watch?v=YJU23Rgkqk>, <https://www.youtube.com/watch?v=JpBY0Ub7kqQ>. Preporuke i zaključci s Konferencije se nalaze na linku: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1481-preporuke-i-zaklju%C4%8Dci-sa-konferencije-%E2%80%98pravo-na-pristup-pravdi-osoba-s-invaliditetom-od-pravnih-garancija-do-jednakosti-u-praksi%E2%80%99%E2%80%99>

U februaru novembru su predstavnice UMHCG učestvovali na studijskim posjetama koje su organizovane u Londonu, Dublinu i Briselu.

Partnerski projekat sa Mansom za Akcioni plan – Poglavlje 23

Do kraja maja smo poslali svoje komentare na Akcioni plan za Poglavlje 23 u dijelu koji se tiče prava osoba s invaliditetom i zaštite od diskriminacije, korupcije u oblasti obrazovanja, zdravstva, urbanizma i sl. što je i oblast kojom će se UMHCG baviti u toku dvogodišnjeg sprovođenja projekta. Na osnovu komentara su sastavljena i pitanja za Zahtjeve za slobodan pristup informaciji koje je nakon toga MANS uputio institucijama odgovornim za sprovođenje mjera, a sve u cilju dobijanja preciznijih podataka i smjernica koje ćemo uputiti za unapređenje mjera i/li indikatora.

U periodu od jula do kraja decembra smo pratili sprovođenje mjera po Akcionom planu. A u novembru je projektni tim imao i redovnu obuku u okviru koje su podijeljene obaveze do kraja godine i dogovoren plan za 2017.

Partnerski projekat sa Mansom: Pošteni izbori, slobodni od korupcije

Do kraja maja smo, u okviru naših aktivnosti, sproveli mini analizu zakonodavnog okvira uz preporuke posebno u dijelu nadležnosti Državne izborne komisije. Početkom juna je formirana Radna grupa za izmjene i dopune podzakonskih akata DIKa i pristupilo se radu. Nakon konstitutivne sjednice Radne grupe održane su još tri sjednice. UMHCG je pripremio svoje amandmane na **Pravila o radu biračkih odbora, Pravila o glasanju putem pisma i Pravila o određivanju i uređenju biračkih mjesta**. Amandmani su prihvaćeni od strane članova Radne grupe a potom su dobili podršku i kroz javne rasprave. Posljednja javna rasprava organizovana je u Podgorici i na njoj je govorila i Marina Vujačić. Na sjednici koja je održana sredinom juna je dogovoreno da se uputi **zajednička inicijativa DIKu da u saradnji sa opštinskim izbornim komisijama, a u susret izborima, sačini analizu pristupačnosti biračkih mjesta**.

U aprilu smo izradili **smjernice za pristupačnost biračkih mjesta** i uputili ih MANSu radi vršenja monitoringa pristupačnosti biračkih mjesta tokom lokalnih izbora u Tivtu. Povodom održavanja lokalnih izbora smo uputili otvoreno pismo i saopštenje za javnost i ukazali na važnost omogućavanja nesmetanog pristupa biračkim mjestima i obavljanja prava glasa <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1335-osigurati-samostalno-i-slobodno-glasanje-osobama-s-invaliditetom-na-lokalnim-izborima-u-tivtu>.

U septembru smo intezivirali aktivnosti koje se tiču izrade **Policy briefa** i praćenja rada nadležnih organa u dijelu sprovođenja normi i smjernica koje se tiču prava osoba s invaliditetom.

Posebno smo se bavili utroškom sredstava iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, te programima političkih partija i odnosu prema OSI. Nalazi Studije prezentovani su na pres konferenciji u PR Centru 14. Oktobra, a ona je od decembra dostupna na sajtu: <http://umhcg.com/wp-content/uploads/2013/11/Policy-Brief.pdf>

U oktobru je Marina Vujačić učestvovala u javnom čatu preko Vibera koji je pokrenuo Centar za demokratsku tranziciju a koji se odnosi na pravo osoba s invaliditetom da biraju i da budu birane.

Telenor projekat: ICT u službi ostvarivanja i zaštite prava osoba s invaliditetom

U okviru projekta sa Telenorom je u septembru mjesecu na portalu Disability INFO izrađen poseban baner **Kako do prava?** u okviru besplatnog pravnog savjetovišta. Na linku su objavljena objašnjenja procedura za ostvarivanje konkretnih prava osoba s invaliditetom, tzv. smjernice, i to za ostvarivanje prava na povlasticu na putovanje OSI, prava glasa, subvencija iz oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja, materijalnog obezbjeđenja porodice, prava na ličnu invalidninu i njegu i pomoć, a do kraja godine su preuzete 704 puta od strane osoba s invaliditetom i/ili njihovih porodica.

Takođe, broj osoba s invaliditetom koje su se obratile za pravni savjet ili pomoć je prevazišao očekivani broj predviđen projektom, a taj broj je dvostuko veći u odnosu na 2015.g.

1. decembra smo u sklopu ovog projekta na predlog Telenora na Teen talk konferenciji, čija su ciljna grupa bili srednjoškolci, u Cineplexxu imali panel "Za jednake mogućnosti mladih sa invaliditetom" na kojem su govorili studenti s invaliditetom.

Partnerski projekat sa CEMI-em "Zaštita prava pacijenata - Osvajanje povjerenja građana" kofinansiran od Britanske ambasade u Podgorici

U novembru je započet dio aktivnosti projekta sa CEMI-em koji se odnosi na zaštitu prava pacijenata na način što smo dostavili svoje predloge za CATI istraživanje o poštovanju prava pacijenata. Marina Vujačić je, kao panelistkinja, učestvovala na konferenciji, na kojoj je predstavljena mobilna aplikacija prijavu korupcije u zdravstvenom sistemu Crne Gore.

U okviru dijela projekta kofinansiranog od strane Britanske ambasade u Podgodici, započeli smo analizu pravnog i normativnog okvira u Crnoj Gori u oblasti prava pacijenata s invaliditetom. Takođe smo povodom usvajanja novih predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o zdravstvenom osiguranju, kojima se predviđa smanjenje obima prava osoba s invaliditetom u ovoj oblasti, izrazili protest u Saopštenju za javnost koje možete pronaći na: <http://disabilityinfo.me/component/k2/item/1529-saop%C5%A1tenje-za-javnost-va%C5%BEE%C4%87i-obim-prava-na-pokri%C4%87e-tro%C5%A1kova-zdravstvene-za%C5%A1tite-osoba-s-invaliditetom-iz-sredstava-obaveznog-zdravstvenog-osiguranja-planira-se-jo%C5%A1-vi%C5%A1e-suziti-predlo%C5%BEEnim-izmjenama-zakona>. U decembru smo, od planiranih 6 fokus grupa, održali njih 3, i to po jednu u Bijelom Polju, Beranama i Podgorici. Na ovim fokus grupama su učestvovala 33 osobe s invaliditetom i članova/ica njihovih porodica, koji su iznijeli svoja iskustva u kršenju prava pacijenata s invaliditetom. Krajem decembra smo CeMI-u poslali finansijski izvještaj o realizovanim troškovima i Britanskoj ambasadi u Podgorici periodični narativni i finansijski izvještaj.

Program stažiranja

Na osnovu potpisanog Sporazuma o saradnji s Univerzitetom Donja Gorica – Fakultetom pravnih nauka UMHCG je u aprilu i maju primio tri stažistkinje u okviru Pravnog programa i antidiskriminacija koje će aktivno učestvovati u projektima Fer izbori, oslobođeni od korupcije, i Od pravnih garancija do jednakosti u praksi.

Postupci za zaštitu od diskriminacije

Nastavljena su **tri parnična postupka za zaštitu od diskriminacije** po osnovu invaliditeta, i to: postupak protiv Skupštine Crne Gore i postupak protiv Glavnog Grada – Podgorice (tužilaca Miroslove-Mime Ivanović i UMHCG-a) pred Osnovnim sudom u Podgorici i postupak protiv Glavnog Grada – Podgorice (tužioca Milenka Vojičića) pred Vrhovnim sudom Crne Gore.

Postupak protiv **Hypo Alpe Adria Banke je okončan Presudom Vrhovnog suda Crne Gore** 19. januara, a postupak protiv države **Crne Gore i Uprave za mlade i sport Presudom Višeg suda u Podgorici** od 15. decembra 2015. godine, koja je primljena 11. januara 2016. godine. U obje pravosnažne presude se potvrdila prvostepena presuda, tj. izrečena je zabrana ponavljanja diskriminacije, odnosno Hypo Alpe Adria banci i državi Crnoj Gori i Upravi za mlade i sport je naloženo da preduzmu sve potrebne mjere kako se diskriminacija više ne bi ponovila (uklone arhitektonske barijere, odnosno ne organizuju javne rasprave i druge događaje važne za osobe s invaliditetom u nepristupačnim prostorijama), dok su iznosi za naknadu nematerijalne štete 1 000€ u postupku protiv Hypo Alpe Adria banke i 1 500€ u postupku protiv države Crne Gore i Uprave za mlade i sport.

Vrhovni sud Crne Gore je 17. marta donio Presudu po Reviziji Milenka Vojičića u postupku protiv **Glavnog Grada – Podgorice**, u kome je naložio tuženom da preduzme sve potrebne mjere kako se izvršena diskriminacija više ne bi ponovila, dok je u pogledu iznosa naknade nematerijalne štete potvrdio odluke nižih sudova, te dosudio iznos od 1,500€.

Drugo ročište u ponovljenom prvostepenom postupku protiv **Skupštine Crne Gore** je održano 02. februara i na njemu je imenovana vještakinja građevinske struke Milanka Popović da bi se ispitala ispunjenost standarda pristupačnosti izvedenih radova u objektu ove institucije. U svom Nalazu vještakinja Popović (koja je projektovala prilagođavanje Skupštine) je samo navela opis izvedenih radova, ali ne i ocjenu usklađenosti sa propisanim standardima pristupačnosti. Ročište na kome se trebalo raspraviti o Nalazu i mišljenju vještakinje je sa 21. marta odloženo za 26. april, zbog odsustva predstavnika tužene i vještakinje, koje je potom odloženo za 02. jun, pa septembar zbog odsustva sudije. Na ročištu zakazanom 14. septembra vještakinja se nije pojavila i sankcionisana je novčanom kaznom od 100€, a ročište je odloženo za 19. oktobar. Na ovom ročištu je, zbog nekvalitetnog izvršenja vještačenja od strane vještakinje Milanke Popović, određeno novo vještačenje od strane vještaka mr Dušana Miloševića i novo ročište zakazano za 01. decembar, ali je ono odloženo iz razloga što novi vještak nije završio Nalaz i mišljenje.

Glavno ročište u prvostepenom postupku protiv **Glavnog Grada – Podgorice** se održalo 03.

februara i na njemu je saslušana Miroslava-Mima Ivanović u svojstvu tužilje prvog i drugog reda. Prvostepena Presuda se izrekla 02. marta i njome su odbijeni tužbeni zahtjevi UMHCG-a, s obrazloženjem da se ono ne može smatrati diskriminiranim. Utvrdila se ponovljena diskriminacija Miroslave-Mime Ivanović i dosudila naknada nematerijalne štete u iznosu od 3.000,00 EUR od traženih 5.000,00 EUR. Na prvostepenu Presudu su i tuženi i tužilac drugog reda (UMHCG) izjavili žalbe. Viši sud u Podgorici je Rješenjem od 18. aprila proslijedio predmet na odlučivanje Višem sudu u Bijelom Polju radi bržeg postupanja. Viši sud u Bijelom Polju je donio Presudu 11. novembra, kojom je odbio žalbe tuženog Glavnog grada - Podgorice i tužioca II reda UMHCG-a, u potpunosti potvrđujući prvostepenu Presudu. U decembru je Vrhovnom sudu Crne Gore predata Revizija u ime UMHCG-a radi usvajanja tužbenih zahtjeva ovog tužioca.

U decembru su pokrenuta **два sudska postupka za zaštitu od diskriminacije protiv centara za socijalni rad i to pred Osnovnim sudom u Kotoru** zbog diskriminacije Ljube Šljuke i Miroslave-Mime Ivanović od strane Centra za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budva **i pred Osnovnim sudom u Podgorici zbog diskriminacije Kristiana Camaja od strane Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi** Područna jedinica Tuzi.

U ime Ljube Šljuke i Miroslave-Mime Ivanović je podnijeta grupna Tužba zbog diskriminacije koju su pretrpjele u postupku za ostvarenje prava na ličnu invalidninu, u kom su od strane Prveostepene socijalno-ljekarske komisije bile pregledane na trotoaru ispred Centra za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budva, zbog arhitektonske nepristupačnosti zgrade ovog organa. Tužbom je traženo utvrđenje izvršenja diskriminacije, nalaganje tuženoj da preduzme sve potrebne mjere, tj. učini pristupačnom svoj objekat, kako se počinjena diskriminacija više ne bi ponovila, i naknada nematerijalne štete u iznosu od po 1.500€ za tužilje.

Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi PJ Tuzi je počinio ponovljenu diskriminaciju Kristiana Camaja u prvostepenom i ponovljenom postupku po Presudi Upravnog suda Crne Gore za ostvarivanje prava na naknadu novčanih sredstava po osnovu povlastice na putovanje od mjesta stanovanja do mjesta rada, kao i povratka u mjesto stanovanja. Kristian se, zbog arhitektonskih barijera, nije odazvao na poziv PJ Tuzi u prvostepenom postupku, već je umjesto njega, suprotno pravilima upravnog postupka, saslušanja njegova majka. U ponovljenom postupku je Kristian saslušan na trotoaru ispred PJ Tuzi. Tužbom se traži: utvrđenje izvršenja diskriminacije, zabrana ponavljanja počinjene diskriminacije na način što će se zgrada Tužene učiniti pristupačnom za osobe s invaliditetom, kao i naknada nematerijalne štete u iznosu od 3.000€ zbog pretrpljene diskriminacije.

Redovno pravno savjetovanje (bez finansijske podrške)

Postupanja i inicijative:

Pravo na znak pristupačnosti za parkiranje vozila osoba s invaliditetom

Zbog brojnih primjedbi osoba s invaliditetom da ne mogu ostvariti pravo na znak pristupačnosti za svoja vozila, zbog nemogućnosti utvrđivanja nadležne institucije za izdavanje ovog znaka, smo u oktobru mjesecu uputili Dopis Ministarstvu saobraćaja i pomorstva. Dopisom smo od Ministarstva zatražili da ispuni obavezu propisanu Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima i donese podzakonski akt kojim će odrediti nadležnu instituciju na lokalnom nivou, kao i postupak za dobijanje znaka pristupačnosti, te da do tada obavijesti lokalne samouprave o njihovoj dužnosti da osobama s invaliditetom obezbijede ostvarivanje ovog prava. Nakon naše inicijative nacrt Pravilnika je dostavljen kolegi Milenku Vojičiću koji je član Radne grupe za izradu Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, koji je dostavio komentare i predloge. Pravilnik o označavanju mjesta za parkiranje vozila lica sa invaliditetom i izgledu znaka pristupačnosti kojima se obilježavaju vozila lica sa invaliditetom je objavljen u Službenom listu Crne Gore 23. decembra, o čemu smo obaviješteni Dopisom Ministarstva saobraćaja i pomorstva. Usvojeni Pravilnik propisuje postupak za izdavanje znaka pristupačnosti ali ne i koji je organ lokalne uprave nadležan za njegovo izdavanje i na koji period.

Troškovi prevoza – povlastice na putovanje

U januaru smo pružili pravnu pomoć L.V. u **pokretanju drugostepenog upravnog postupka za ostvarivanje prava na naknadu troškova prevoza od mjesta stanovanja do mjesta**

rada i nazad. Ministarstvo je odbilo žalbu, ali L.V. se nije odlučila za pokretanje upravnog spora.

Kako je i u drugostepenom Rješenju **odbijeno pravo na naknadu troškova prevoza** od mjesta stanovanja do mjesta rada i nazad za K.C., putem Dopisa smo Ministarstvu rada i socijalnog staranja skrenuli pažnju na nepravilnu primjenu materijalnog prava, te time pokušali da spriječimo pokretanje upravnog spora. Na osnovu našeg Dopisa Ministarstvo je zatražilo tumačenje odredbi Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju od Ministarstva saobraćaja i pomorstva, a potom i od Sekretarijata za saobraćajne i komulane poslove Glavnog grada, te na osnovu mišljenja Sekretarijata osporila naše argumente. S tim u vezi smo 10. marta podnijeli **tužbu Upravnom sudu u ime K.C.** U oktobru je održano ročište u Upravnom sudu, nakon čega je donijeta Presuda kojom se poništava Rješenje Ministarstva rada i socijalnog staranja, zbog povrede načela saslušanja stranke i predmet je vraćen na ponovno odlučivanje. K.C. je pozvan na saslušanje u novembru, međutim, Centar je i ovaj put prekršio načelo saslušanja stranke jer je on zbog nepristupačnosti bio spriječen da pristupi objektu, a Centar je tim povodom pozvao njegovu majku i preko nje tražio izjavu, što je K.C. odbio. Potom su pozvali telefonom K.C. i na taj način pokušali dobiti izjavu. On je odbio i ovaj način saslušanja i tražio da zaposleni iz centra izađu ispred objekta. U Zapisniku koji su sačinili je K.C. tražio da se nepristupačnost zgrade navede kao nemogućnost da prisustvuje sjednici komisije.

Krajem oktobra mjeseca smo N.M. pomogli u pokretanju postupka za ostvarenje **prava na naknadu troškova prevoza od kuće do škole** pred Centrom za socijalni rad Berane. Ovaj Centar je u više navrata odbijao da primi dokumentaciju sa dokazima o osnovu za ostvarivanje ovog prava, te smo za N.M. sastavili Zahtjev, koji je predat 07. novembra. Početkom decembra N.M. nas je obavijestila da je primila naknadu troškova prevoza za vrijeme trajanja vaspitanja i obrazovanja za novembar.

Pravo na ličnu invalidninu, dodatka za njegu i pomoć, i naknade roditelju djeteta s invaliditetom

Početkom februara smo pružili besplatnu pravnu pomoć T.M. u **pokretanju upravnog spora radi ostvarivanja prava na ličnu invalidninu.** U oktobru je održana usmena rasprava pred Upravnim sudom Crne Gore i donijeta Presuda kojom se Tužba usvaja, poništava Rješenje Ministarstva rada i socijalnog staranja i predmet vraća na ponovno odlučivanje.

U februaru je Upravni sud Crne Gore Presudom poništio Rješenje Ministarstva rada i socijalnog staranja, kojim je ono odbilo priznavanje **prava na ličnu invalidninu M.V.** U Presudi je, kao razloge poništenja Rješenja sud naveo nesaslušanje stranke i pogrešnu primjenu materijalnog prava. U aprilu smo dobili informaciju od M.V. da je ostvario pravo na ličnu invalidninu, nakon čega mu je u julu isplaćen sav iznos od perioda podnošenja poslednjeg Zahtjeva u februaru 2015. godine.

U aprilu smo pomoću advokatice podnijeli **Tužbu Upravnom sudu** za poništenje Rješenja Ministarstva rada i socijalnog staranja kojim se odbija **pravo na dodatak za njegu i pomoć za korisnicu naših usluga B.G.** Krajem oktobra je održana usmena rasprava u Upravnom sudu Crne Gore. Tužba je usvojena i predmet je vraćen na ponovni postupak. **B.G. je pozvana na Komisiju i opet je dala izjavu.**

U maju i junu smo pružili pravnu pomoć u pokretanju drugostepenog postupka za **ostvarivanje prava na ličnu invalidninu za M.C. i N.A.** S obzirom da Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije donijelo Rješenje u zakonskom roku, u avgustu smo preko advokatice za M.C. uputili upozorenje Ministarstvu o mogućnosti pokretanja upravnog spora zbog ćutanja uprave, za koji se M.C. nije odlučila. Ministarstvo je donijelo Rješenje u novembru, kojim je Žalba M.C. odbijena, te je preko advokatice u decembru pokrenut upravni spor za poništenje ovog Rješenja. N.A. se odlučila za Tužbu Upravnom sudu, ali nije poslala punomoćje za advokaticu te upravni spor nije pokrenut.

U junu je advokatica **podnijela Tužbu Upravnom sudu zbog odbijanja zahtjeva za dodatak za njegu i pomoć za E.E.** bez obzira na to što je njegoa dijagnoza prepoznata Pravilnikom o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite. U

oktobru je održana usmena rasprava pred Upravnim sudom Crne Gore i donijeta Presuda kojom se poništava drugostepeno Rješenje i postupak vraća na ponovno odlučivanje. Porodica E.E. je nakon toga od strane Centra za socijalni rad pozvana na Komisiju, a prethodno je radi savjetovanja posjetila kancelarije UMHCG. Centar za socijalni rad je u novembru donio Rješenje kojim se E.E. priznaje pravo na dodatak za njegu i pomoć.

Ovoj porodici smo pružali pravne savjete i povodom ostvarivanja prava na **naknadu roditelja za dijete koje je korisnik lične invalidnine, i/li dodatka za njegu i pomoć** jer je otac ovo pravo ostvario za svo troje djece s invaliditetom nakon što je E.E. ostvario pravo na dodatak za njegu i pomoć. Međutim, naknada im nije isplaćena od avgusta po osnovu jednog djeteta, odnosno novembra po osnovu drugo dvoje djece.

U avgustu je advokatica u ime korisnika usluga **M.Đ. i A.K. podnijela tri Tužbe Upravnom sudu** protiv Rješenja Ministarstva rada i socijalnog staranja kojima se **odbija pravo na ličnu invalidninu i njegu i pomoć drugog lica**. Tužbe za M.Đ. i A.K. za ostvarivanje prava na dodatak za njegu i pomoć su prihvaćene i predmeti su vraćeni na ponovno odlučivanje. M.Đ. je u decembru pozvan na Komisiju nakon čega se opet obratio UMHCG konsultujući se da li ima pravnog osnova za pokretanje postupka za zaštitu od diskriminacije jer mu se članovi Komisije prilikom sprovođenja postupka nijesu obraćali.

U novembru nam se obratio **K.N. radi pomoći za pokretanje upravnog spora** protiv Rješenja Ministarstva rada i socijalnog staranja kojim se njegovoj **supruzi S.N. odbija priznanje prava na ličnu invalidninu**. U tom smislu, je preko advokatice u decembru predata Tužba Upravnom sudu Crne Gore.

U decembru smo, preko advokatice, pružili pravnu pomoć u pokretanju drugostepenog postupka pred Ministarstvom rada i socijalnog staranja za poništenje Rješenja Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi, radi ostvarivanja prava na **dodatak za njegu i pomoć M.M.**

Takođe smo pružili pravnu pomoć za pokretanje **dva upravna spora za poništenje rješenja Ministarstva rada i socijalnog staranja**, kojim se **S.LJ. odbila Žalba za ostvarivanje prava na dodatak za njegu i pomoć i S.D. Žalba za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu**.

...

Procjena stepena invaliditeta i ostvarivanje prava iz oblasti zapošljavanja:

U martu smo pružili pravnu pomoć M.B. u pokretanju **drugostepenog upravnog postupka pred Zavodom za zapošljavanje Crne Gore za utvrđivanje procenta invaliditeta** radi ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje. Drugostepena komisija Zavoda za zapošljavanje Crne Gore je poništila prvostepeno Rješenje i predmet vratila na ponovni postupak radi potpunog razmatranja medicinske dokumentacije i uzimanja u obzir višestrukog invaliditeta pri određivanju procenta istog, ali je prvostepena Komisija potvrdila svoj prvobitan stav. Korisnica se nije interesovala za pokretanje upravnog spora protiv novog Rješenja.

Krajem maja smo pružili pravnu pomoć **N.B. u pisanju Žalbe za pokretanje drugostepenog postupka za procjenu invaliditeta u oblasti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja** lica sa invaliditetom pred Zavodom za zapošljavanje Crne Gore. Drugostepenim Rješenjem se prvostepeno Rješenje ponistilo i predmet vratio na ponovno postupanje. Ponovljeni postupak je obustavljen zbog postupka za utvrđivanje radne sposobnosti pred Fondom za penzijsko i invalidsko osiguranje. Na Zaključak kojim se prvostepeni postupak obustavio izjavljena je Žalba početkom avgusta, po kojoj nije bilo nikakvog odgovora Biroa rada.

U julu smo nakon Rješenja Zavoda za zapošljavanje u postupku za odobravanje **opreme i prilagođavanja radnog mjesta za zaposlenog K.C. uputili žalbu drugostepenom organu** kojom smo tražili poništenje Rješenja ZZZCG, ili priznavanje prava u skladu sa zahtjevima poslodavca i mišljenjem izvođača profesionalne rehabilitacije. S obzirom na to da je Ministarstvo rada i socijalnog staranja odbilo našu Žalbu podnijeli smo Tužbu Upravnom sudu Crne Gore.

...

prava iz oblasti obrazovanja

Zbog slučaja diskriminacije po osnovu invaliditeta učenice N.M., u smislu **nejednakog tretiranja u pogledu provjera znanja i ocjenjivanja**, u februaru smo poslali Dopis Srednjoj stručnoj školi „Vukadin Vukadinović“ u Beranama, u kome smo zatražili rješavanje problema i upozorili na posledice ukoliko se ne preduzmu mjere u tom smislu. Nakon našeg i reagovanja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore stalo se sa diskriminacijom.

U martu smo se obratili Ministarstvu prosvjete i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda zbog slučaja diskriminacije učenika I razreda N.R. kojem nijesu omogućeni **osnovni uslovi potrebni za praćenje nastave**. U postupku smo dobili odgovor od Ministarstva prosvjete da učeniku N.R. nije Komisija na pravi način utvrdila "smetnje", te da isto treba promijeniti u skladu s Pravilnikom, a da direktor, odnosno uprava škole mora obezbijediti sve neophodne uslove. Nakon intervencije institucije Zaštitnika škola je pozvala Komisiju za umjeravanje djece da ispravi Rješenje o kategorizaciji, a uprava škole je obećala da će sve ostale uslove i prilagođavanja obezbijediti za narednih mjesec. Međutim, u decembru nas je majka obavijestila da otac svakog dana ide u školu kao asistent dječaku.

...

prava potrošača:

Krajem marta smo se na molbu M.M. obratili Elektrodistribuciji kako porodicu M.M. koja ima dijete sa višestrukim invaliditetom ne bi isključili s **električnog napajanja imajući u vidu dug za struju koji iznosi preko 1000€**. Elektrodistribuciji smo ukazali da porodica M.M. **ne smije biti isključena s napajanja imajući u vidu da je ovo pravo definisano novim Zakonom o energetici iz januara 2016. godine**. Od Elektrodistribucije smo dobili odgovor da podzakonske akte u cilju definisanja bližih uslova treba da donese Ministarstvo ekonomije na predlog Ministarstva rada i socijalnog staranja, a da oni u narednih mjesec ovoj porodici neće isključiti struju. Nakon toga smo uputili inicijativu da Ministarstvo rada i socijalnog staranja, odnosno Ministarstvo zdravlja **dostave listu predloga, odnosno bliže uslove i kriterijume za ostvarivanje i zaštitu ovog prava**, kako bi Ministarstvo ekonomije u što kraćem roku donijelo podzakonski akt. O ovom problemu smo izvijestili i Delegaciju EU.

...

Takođe u junu smo pokrenuli drugostepeni upravni postupak za ostvarivanje prava **na medicinsku rehabilitaciju M.M.I**. U drugostepenom postupku je Ministarstvo zdravlja vratilo predmet na odlučivanje prvostepenom organu, nakon čega je ovaj konačno u avgustu pozitivno odgovorio.

...

adekvatan životni standard

Krajem aprila nam se javila **S.G. radi podrške prilikom upisa na fakultet** i studiranja. Tom prilikom je od nas zatražila pomoć i **povodom smještaja u Starački dom od strane Centra za socijalni rad Bijelo Polje**, četiri godine nakon povrede i sticanja invaliditeta kada je napuštio otac. Tim povodom smo se obratili Ministarstvu rada i socijalnog staranja i od njih zatražili pronažajenje drugog rješenja i adekvatnog smještaja. Nakon mjesec i više puta ponovljene inicijative, odnosno insistiranja da se riješi ovaj problem S.G. je uz našu pomoć smještena u Studentski dom, u cilju privremenog rješenja kako se ne bi vraćala u Dom za stare. UMHCG je pokrivalo troškove ishrane za S.G. za jul i avgust, a krajem jula joj je pomogao u podnošenju zahtjeva za MOP, ličnu invalidninu i dodatak za njegu i pomoć drugog lica kako bi povratila, odnosno ostvarila ova prava. S.G. je odjavila mjesto boravka iz Bijelog Polja i prijavila se u Podgoricu, kako bi trajno izgubila smještaj u dom.

Za porodicu E.E za koju smo pružali tokom cijele godine besplatno pravno savjetovalište uputili smo i Preporuku **Sekretarijatu za socijalno staranje GG** u cilju razmatranja njihovog zahtjeva za dobijanje stana u okviru raspodjele za socijalno ugrožene. Na osnovu naše preporuke Sekretarijat za socijalno staranje je obišao porodicu E.E. i tom prilikom izvršio uvid u uslove u kojima žive. Porodica nas je u decembru obavijestila da je dobila stan.

U junu smo, takođe, za ovu porodicu popunjavali **obrazac za jednokratnu materijalnu pomoć** kako bi ga predali MRS. Međutim, ova porodica ni dalje nema odgovor.

Obraćanje Savjetu za građansku kontrolu rada policije povodom krađe i nasilja nad maloljetnim E.E.

Dječak E.E. ima epilepsiju i intelektualni invaliditet, a njega je dvije godine stariji muškarac udario pesnicom i metalnim predmetom po glavi i ukrao mu novac. Kako nam se porodica žalila na postupanje nadležnih organa obratili smo se Savjetu za građansku kontrolu rada policije, i nakon što je Savjet ispratio slučaj do kraja zaključeno je da je policija pravilno postupila, u skladu sa svojim nadležnostima, te da je dalje postupanje na tužilaštvu.

Pravni savjeti - baza:

U proteklom periodu su nam se obratile 124 **osobe s invaliditetom** ili njihovi roditelja u cilju traženja pravnih savjeta, besplatne pravne pomoći i zastupanja. U ovu bazu nijesu uvršteni studenti s invaliditetom.

Odgovor na inicijativu upućeni Skupštini Crne Gore prije dvije godine

U novembru smo dobili informaciju da je pripremljena realizacija uspostavljanja servisa gestovnog tumača u radu Skupštine i njenih radnih tijela. Ovu inicijativu je UMHCG uputilo Skupštini 2014. godine u toku sedmice osoba oštećenog sluha. Inicijativa će biti realizovana u saradnji sa javnim servisom.

Posjeta predsjednice Vrhovnog suda Crne Gore Vesne Medenice

U kancelarijama UMHCG-a je 29. februara, na inicijativu Zamjenika Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Siniše Bjekovića, održan sastanak sa predsjednicom Vrhovnog suda Crne Gore Vesnom Medenicom i Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Šučkom Bakovićem. Ispredm UMHCG-a sastanku su prisustvovali Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Miroslava-Mima Ivanović. Glave teme sastanka su bile: pristupačnost sudskih institucija, sudska zaštita od diskriminacije po osnovu invaliditeta, saradnja na realizaciji projekta „Od pravnih garancija do jednakosti u praksi“ i održavanju sajma tehničkih rješenja pristupačnosti, kao i drugi izazovi u postizanju jednakosti u pristupu pravdi osoba s invaliditetom. Dogovorena je stalna međusobna komunikacija i izvještavanje u cilju realizacije što većeg broja aktivnosti u oblasti pristupa pravdi osoba s invaliditetom.

U junu je zgrada Vrhovnog suda opremljena liftom koji omogućava pristup OSI do Višeg, Apelacionog i Vrhovnog suda.

Posjeta Džona Vodača, advokata

U maju je američki advokat – ekspert za prava osoba s invaliditetom preko Ekvistinog programa posjetio Crnu Goru i tom prilikom došao i u posjetu UMHCG gdje smo razgovarali o radu Udruženja i položaju osoba s invaliditetom, kao i zakonskom okviru s naglaskom na pristupačnost, obrazovanje i zapošljavanje. Nakon sastanka s nama Vodač je imao sastanak sa predstavnicima institucija.

Posjeta grupe iz Amerike

15. septembra je u prostorijama UMHCG organizovan sastanak međuagencijskog tima iz Amerike, predstavnika ambasade u Podgorici i predstavnika pet nevladinih organizacija. Međuagencijska grupa se interesovala za našu saradnju s ambasadom, prioritetima, načinima na koji se finansiraju naše aktivnosti, te iskustvu u saradnji s državnim organima. Ova posjeta je važna s aspekta nastavka finansiranja programa ambasade.

Analiza usklađenosti propisa sa Zakonom o zabrani diskriminacije LSI

U maju smo uputili konačno Mišljenje na Analizu Ministarstva za ljudska i manjinska prava, odnosno državnih organa o usklađenosti crnogorskih propisa sa Zakonom o zabrani diskriminacije OSI i Konvencijom UN o pravima OSI. U Mišljenju smo naveli sve nedostatke u postojećoj analizi, kao i spisak Zakona koje je trebalo, takođe, obraditi, a koji su zanemareni analizom. Takođe, fokus smo stavili i na oblasti koje su potpuno izostavljene u ovoj analizi. Osim Radne grupe mišljenje smo prosljedili i Delegaciji EU u CG. Dokument je usvojen na sjednici Vlade Crne Gore od 22. septembra <http://www.mmp.gov.me/vijesti/165188/Usvojena-Analiza-o-usklađenosti-propisa-u-Crnoj-Gori-sa-Zakonom-o-zabrani-diskriminacije-lica-sa-invaliditetom.html>

Komentari UMHCG nijesu uvaženi, naročito u oblasti zdravstvene zaštite i socijalne i dječije zaštite, o čemu smo obavijestili predstavnike Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Evropske

Komisije.

Sjednica Ženskog parlamenta

08. marta je Marina Vujačić prisustvovala sjednici "Ženskog parlamenta" i tom prilikom je postavila pitanje ministru za ljudska i manjinska prava. Odgovor, kao i pitanje možete pogledati ovdje <https://www.youtube.com/watch?v=8oLgfBmMDIQ>

Predstavnici/ce UMHCG su govorili i na javnim događajima u organizaciji CEDEMa, CGO, Ekviste, Savjeta za građansku kontrolu rada policije i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

Sugestije, komentari i amandmani na pravne akte

UMHCG je, u okviru javnih konsultacija, Ministarstvu pravde početkom februara poslalo sugestije za izradu **Predloga zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika**, koje su se odnosile na: upotrebu adekvatne i precizne terminologije u definisanju uračunljivosti; uklanjanje omalovažavajuće i diskriminišuće terminologije i normi prema osobama s invaliditetom; definisanje invaliditeta kao osnova po kome se može izvršiti zločin iz mržnje i krivična djela povreda ravnopravnosti i rasna i druga diskriminacija; propisivanje kvalifikovanih oblika krivičnih djela, čije su žrtve često osobe s invaliditetom, kao i gonjenje njihovih učinilaca od strane tužilaštva po službenoj dužnosti. U Izvještaju s Javne rasprave, objavljenom na sajtu Ministarstva pravde, je istaknuto da će Radna grupa razmotriti predloge UMHCG-a i o tome nas obavijestiti, ali od ove institucije, kako neposredno, tako ni na njenom sajtu, nema novih informacija o izradi Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore

Nakon završetka javne rasprave o Predlogu Zakona o izmjenama i dopunama **Porodičnog zakona objavljen je Izvještaj** na osnovu kojeg smo primijetili da je vrlo malo sugestija UMHCG prihvaćeno, odnosno većina je odbijena zbog, kako su naveli iz Ministarstva pravde toga što su se namjere izmjena Zakona odnosile na prava djeteta ne i odraslih osoba s invaliditetom. Ključne sugestije UMHCG odnosile su se na ukidanje potpunog oduzimanja (lišenja) poslovne sposobnosti i produženja roditeljskog prava; uvođenje institute podrške u donošenju odluka i predviđanje institute starateljstva kao izuzetka; uklanjanje "Nesposobnosti za rasuđivanje" kao osnova za uskraćivanje i ograničavanje prava.

U saradnji sa MANSom smo uputili komentare na podzakonske akte koje je Državna izborna komisija objavila na javnu raspravu. Nakon isteka javne rasprave i objavljivanja **Pravila o radu biračkih odbora** u Službenom listu vidjeli smo da su naši amandmani djelimično prihvaćeni. Ovim je zvanično i počeo partnerski projekat s MANSom (nosiocem) i Centrom za građansko obrazovanje. (detaljnije o nastavku aktivnosti je opisano u dijelu partnerskog projekta s MANSom.)

U martu smo dostavili izvještaj kao **prilog Izvještaju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda** o aktivnostima sprovedenim u cilju zaštite od diskriminacije.

U aprilu smo dali i **komentare na Nacrt Strategije visokog obrazovanja** u skladu s našim izvještajima, podacima iz analize4 i Plana rada u oblasti obrazovanja. Nažalost, naše sugestije nijesu prihvaćene.

U maju smo podnijeli **prilog izvještaju o napretku Evropskoj komisiji**, a početkom juna i avgusta dodatne dopune na taj dokument. Neke od informacija smo dostavljali i tokom septembra. Izvještaj je objavljen krajem oktobra i ponovljeni su neki od aktuelnih problema, kao što je neadekvatno korišćenje sredstava iz Fonda, nepristupačnost ustanova visokog obrazovanja... U novembru smo imali sastanak sa savjetnicom za ljudska prava i EI u DEU Barbarom Rotovnik koja je prikupljala informacije za mjesečno izvještavanje Brisela.

U septembru smo imali zajedničku inicijativu s drugim nevladinim organizacijama, koju je pokrenula **Akcija za ljudska prava i NVO Naše Sunce, a koja se odnosila na asistente u nastavi** i regulisanje ovog servisa na održiv način. Pismo je upućeno ministru prosvjete i rada i socijalnog staranja, a od njih je zatraženo da se u što kraćem roku sistematizuje zanimanje asistent u nastavi, da se s asistentima potpišu ugovori, te da se u dugoročnom pristupi izmjenama i

dopunama Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa POP, kako bi Ministarstvo prosvjete sistemski riješilo ovaj problem i prije svega preuzelo nadležnosti koje su bile bez zakonskog osnova nametnute Ministarstvu rada i socijalnog staranja, a asistenti su finansirani preko Javnih radova ZZZCG. Inicijativa je ponovljena početkom novembra, pa opet u decembru, međutim, nikakav odgovor nije dostavljen NVO, već javnosti. Radi rješavanja ovog problema, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je Ministarstvu prosvjete uputio Inicijativu za izmjene Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama kojim bi se ukinulo volontiranje asistenata u nastavi i ovaj servis regulisao na sistemski način. Iz Ministarstva prosvjete je saopšteno da rade na standardizaciji ovog zanimanja i drugim preduslovima za formiranje sistemskog servisa podrške od strane države.

U novembru smo, u okviru javnih konsultacija, Glavnom gradu - Podgorica poslali **predloge za izradu Odluke o pružanju pravne pomoći** i prijavili se za saradnju i partnerstvo u izradi ovog dokumenta. Predlozi su se odnosili na: obim prava na pružanje pravne pomoći pod povoljnijim uslovima (definisane šireg obima od onog propisanog u Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći); subjekte ovlašćene za pružanje pravne pomoći među koje se trebaju uvrstiti i NVO, način i proceduru ostvarivanja prava, uključujući i osiguravanje pristupačnosti za osobe s invaliditetom. U decembru je održana Javna rasprava, na kojoj je ispred UMHCG-a prisustvovala Miroslava-Mima Ivanović o Nacrtu Odluke o pružanju pravne pomoći, koji se zasnivao na namjeri da se svim zainteresovanim osobama s boravištem u Podgorici omogući pružanje pravne pomoći u potpunom obimu po cijeni za 50% nižoj od advokatske tarife. Naša predstavica je istakla da se ovakvim rješenjem ne odgovara na potrebe marginalizovanih grupa koje zbog manjkavosti Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći ne mogu ostvariti ovo pravo na svrsishodan način, te je naglasila potrebu pružanja besplatne pravne pomoći i uvršćivanja NVO-a u subjekte ovlašćene za to. U Izvještaju s Javne rasprave se navodi da primjedbe i sugestije UMHCG-a nijesu prihvaćene, jer je pravna pomoć u isključivoj nadležnosti lokalne samouprave, a besplatna pravna pomoć pitanje koje se uređuje na državnom nivou.

Krajem novembra smo **Skupštini Glavnog grada - Podgorice uputili predloge tema za Program rada** ovog tijela za 2017. Naši predlozi su obuhvatili: izmjene Odluke o postavljanju, građenju, odnosno uklanjanju pristupnih rampi, liftova i sličnih objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom na teritoriji Glavnog grada-Podgorice u dijelu racionalizacije uslova za dobijanje dozvole za postavljanje ovih objekata; donošenje Odluke o ostvarivanju ravnopravnosti lica sa invaliditetom; i dopune Odluke o dodjeli stipendije svršenim učenicima srednjih škola u dijelu propisivanja principa afirmativne akcije za osobe s invaliditetom. Predlozi UMHCG-a nijesu prihvaćeni.

Studija praktične politike Juventasa

U aprilu je objavljena Studija praktične politike o stanju i uslugama u zdravstvenom sistemu Crne Gore u okviru koje je segment posvećen i uslovima za osobe s invaliditetom. Studija je objavljena kroz projekat koji je Juventas sproveo sa Koalicijom za društvene promjene čija je UMHCG članica, a tekst koji je objavila Agencija Mina nastao je kao konkretan doprinos UMHCG ovoj oblasti.

<http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1365-neadekvatne-usluge-za-osi>

PROGRAM ZA PRISTUPAČNOST

Časopis Pogled - Marina Vujačić je u proteklom periodu napisala četiri teksta za časopis IKCG „Pogled“ na temu pristupačnosti.

U junu nas je kontaktirala Zajednica opština kako bismo im pomogli u koncipiranju teksta za **najbolju praksu lokalnih samouprava** koja se odnosi na oblast pristupačnosti. Tim povodom smo im poslali predlog naziva te prakse i prateći tekst koji će poslužiti kao opis ideje, odnosno smjernica LSU za konkurs: <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1407-zajednica-op%C5%A1tina-nagrada-u-oblasti-pristupa%C4%8Dnosti-na-nivou-lokalnih-zajednica>

U septembru smo kontaktirani zbog produženja roka i dodatnih smjernica, a u novembru je Marina

Vujačić izabrana za članicu izbornog žirija za dodjeljivanje najboljih praksi. Nažalost, nijedna LSU nije dobila nagradu u ovoj oblasti jer kandidovane opštine nijesu ispunjavale uslove postavljene u okviru ove teme. Opština Bijelo Polje je, ipak, na insistiranje ostalih članova izbornog panela dobila specijalni nagradu, koja je već ustanovljena kao praksa od strane zajednice opština, za projekat „Male grupne kuće“, a Marina je zamoljena od strane drugih članova da dostavi obrazloženje odluke u dijelu koji se odnosi na neispunjavanje kriterijuma za kandidovane dvije prakse za najbolju praksu.

UMHCG redovno prati sprovođenje **Akcionog plana za prilagođavanje objekata i** obavještava javnost o stanju u oblasti uređenja prostora i izgradnje objekata.

...

Članstva u tijelima i RG

Naši predstavnici su učestvovali u radu Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Glavnog grada, Savjetu za brigu o osobama s invaliditetom pri Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Savjetu za razvoj nevladinih organizacija, Sektorskom monitoring odboru za IPA IV komponentu – razvoj ljudskih resursa i Operativnom tijelu za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pregovorima CG s EU.

RG za izradu Strategije za zaštitu LSI od diskriminacije i promociju jednakosti

Ispred UMHCG-a se kandidovala Miroslava-Mima Ivanović za članicu Radne grupe za izradu Prijedloga Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti i izradu Akcionog plana za 2017.godinu. Prvi sastanak Radne grupe je održan 25. i 26. aprila i na njemu je sprovedena edukacija članova/ica Radne grupe o izradi strateškim dokumenata u ovoj oblasti. Trenerica na ovoj edukaciji je bila Aleksandra Ivanković, konsultantkinja Savjeta Evrope i direktorica Inclusive Europe. Edukaciji je prisustvovao Milenko Vojičić. U aprilu UMHCG je uputio svoj Plan rada, kao i objavljene Studije i istraživanje sprovedeno prošle godine, kao doprinos izradi Strategije. Krajem maja je članica Radne grupe ispred UMHCG-a poslala popunjen Prilog za izradu Strategije sa predlozima teksta Strategije, koji treba da opiše trenutno stanje, probleme, definiše ciljeve i mjere za njihovu realizaciju.

Prvi sastanak RG je održan 7. oktobra i na njemu se raspravljalo o prvoj verziji Nacrta Strategije. Predstavnica UMHCG-a je istakla manjkavosti metodologije, koje svode predmet i cilj ovog dokumenta na Strategiju o primjeni Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i ne daju polaznu osnovu koja može omogućiti izradu kvalitetnog dokumenta. Na sastanku je dogovoreno da svi članovi/ice RG pokušaju usvojiti i primijeniti predloženu metodologiju od strane naše predstavnice u materijalima koji treba da posluže izradi Strategije i Akcionog plana. Nacrti Strategije i Akcionog plana koji su se prosleđivali od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava i komentarisali od strane ostalih članova/ica Radne grupe nisu uvažavali komentare naše predstavnice, te je metodologija ostala nepromijenjena, a tekst dokumenata nedovoljno kvalitetan da bi opravdao njihovo donošenje.

U cilju prikupljanja podataka za izradu Strategije UNDP, je na osnovu Molbe Ministarstva za ljudska i manjinska prava, sproveo Istraživanje o obimu i tipovima diskriminacije lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, čiji je nacrt predstavljen 22. novembra. Nalazi ovog Istraživanja treba da budu osnova za pregled postojećeg stanja i planiranje mjera i aktivnosti Strategije i akcionog plana.

Vlada Crne Gore je 15. decembra usvojila Strategiju s Akcionim planom za 2017-2018. godinu bez ikakvog obavješanja predstavnici NVO u Radnoj grupi o konačnom tekstu dokumenta i planiranom datumu njegovog usvajanja. U usvojenom dokumentu nije uvažena ni jedna preporuka i sugestija predstavnice UMHCG-a, te je njegov tekst veoma lošeg kvaliteta. U tom smislu smo objavili Saopštenje za javnost i reagovanje na izjavu direktorke Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, gospođe Blanke Radošević Marović, datu dnevnom listu "Pobjeda" koje možete pročitati na sljedećim linkovima: <http://disabilityinfo.me/component/k2/item/1525-va%C5%BEni-forma-i-rokovi-a-ne-su%C5%A1tina-i-kvalitet;>

<http://disabilityinfo.me/component/k2/item/1532-reagovanje-udru%C5%BEenja-mladih-sa-hendikepom-crne-gore-na-izjavu-ministarstva-za-ljudska-i-manjinska-prava-objavljenu-u-dnevnom-listu-%E2%80%9Epobjeda%E2%80%9C>.

Radna grupa za izradu Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom

Milenko Vojičić je ispred UMHCG član Radne grupe za izradu nove Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom za period 2016. – 2020. godine. Izradu nove Strategije prati već ustaljena praksa izrade dokumenata bez analize uticaja prethodne Strategije, bez navođenja rezultata iprepreka u sprovođenju prethodne, bez detaljnog i preciznog opisa stanja u praksi i neujednačenosti pristupa prilikom definisanja pojedinih mjera. UMHCG je osim kroz rad Radne grupe, svoj doprinos pokušao dati kroz javnu raspravu organizovanu u vidu dva okrugla stola u Podgorici u aprilu i maju i slanjem komentara i sugestija putem mejla. Ono što smo mogli primijetiti jeste da su u Nacrtu Strategije prihvaćeni predlozi mjera UMHCG u oblasti visokog obrazovanja. Na kraju, početkom septembra je usvojena Strategija iz čijeg su Predloga izbrisani i neki predlozi članovca Radne grupe.

Radna grupa za izradu Predloga Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju

Na Javni poziv NVO za predlaganje kandidata za člana Radne grupe za izradu Predloga Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju kandidovao se Milenko Vojičić, koordinator Programa za pristupačnost koji je i izabran u sastav RG. Predstavnik UMHCG-a nije učestvovao ni na jednoj kompletnoj sesiji RG. Prva 2 sastanka su zakazana SMS-om, a koja nijesu održana zbog neodziva članova RG. Milenko Vojičić je imao dva individualna sastanka sa članovima RG iz Ministarstva saobraćaja i pomorstva Bojanom Radomanom i Daliborom Miloševićem na kojima je predložio moguća rješenja koja se tiču pristupačnosti osobama s invaliditetom. Već tada mu je rečeno da u ovom periodu taj dio neće biti mnogo promijenjen. Predstavnici Ministarstva saobraćaja u RG su u avgustu tokom sezone godišnjih odmora izradili Nacrt Zakona koji su početkom septembra dali na dvije sesije javne rasprave i uputili mejlom članovima RG na sugestije i mišljenje. Predstavnik UMHCG-a je dostavio svoje pisane komentare i sugestije od kojih se ništa nije našlo u finalnoj verziji Nacrta Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju koja je poslata na dalju proceduru.

Radna grupa za izradu Predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je nakon više od godinu dana konačno zakazalo prvu sjednicu Radne grupe za izmjene i dopune Zakona o PRiZLSI. Nakon sastanka Radne grupe, na inicijativu UMHCG većina članova RG ispred NVO se sastala oko zajedničkog dogovora i zauzimanja stavova. U postojećim izmjenama Ministarstvo nije planiralo izmjene u dijelu statusa Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje LSI, što je bio jedan od povoda za sastanak NVO 22 jula. Na sastanku su predstavnici NVO zauzeli zajednički stav da izađu iz Radne grupe ukoliko Ministarstvo ne prihvati izmjene Zakona u dijelu statusa Fonda.

U septembru smo održali sastanak i s Unijom poslodavaca u namjeri da dogovorimo zajedničke stavove u Radnoj grupi oko Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Drugi sastanak RG je održan 6. oktobra i nannjemu su predstavnici ministarstva rada i socijalnog staranja istakli da status Fonda ne može biti predmet izmjena i dopuna Zakona, dok se ne uradi Analiza o izvodljivosti izdvajanja Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom u posebno pravno lice, a što je planirano za 2017. godinu. Prisutni predstavnici OOSI Miroslava-Mima Ivanović, Goran Macanović i Mimo Korać su istakli da, ukoliko se stav Ministarstva ne promijeni, oni će napustiti RG.

PROGRAM ZA MEĐUNARODNU SARADNJU

Projekat ERASMUS+ - „Trans2Work“

Tokom januara i februara je vođena komunikacija u vezi upitnika za osobe s invaliditetom i poslodavce pri čemu je UMHCG dostavio svoje predloge, i nekoliko puta naglašavalo pristupačnost upitnika, prvenstveno za osobe s oštećenjem vida. Nakon nekoliko izmjena, kreirana je finalna verzija koja je distribuirana u martu. Onlajn upitnik je popunilo ukupno 69 studenata i

visokoškolaca s invaliditetom iz CG.

Od 28-31. marta je u Solunu održan drugi sastanak partnera kome su prisustvovali Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Jelena Mrdak, a na kome se razgovaralo o detaljnom planu uloga i zadataka partnera, finansijskim pitanjima projekta, aktivnostima diseminacije kao i planiranim aktivnostima za treći radni paket.

U aprilu smo dali komentare na predlog opreme koji je predviđen za studente s invaliditetom a koju po projektu nabavljaju UCG i UDG. U toku ovog mjeseca smo dali predloge i za poster projekta, nakon čega je izrađena finalna verzija, kao i plan naših diseminacionih aktivnosti koje ćemo sporovoditi u narednom periodu. Takođe smo otvorili FB i Twitter nalog za projekat u cilju što kvalitetnije promocije projekta. Uz molbu partnera sa UCG-a smo radili na pripremi izvještaja za prvi radni paket, te smo prije svega dali izmjene u predloženoj SWOT analizi kao sastavni dio izvještaja, nakon čega smo radili na pripremi izvještaja, iako to projektom nije bilo predviđeno kao naš dio obaveza.

Radionica sa studentima i članovima njihovih porodica je održana u maju (https://www.facebook.com/UMHCG/photos/?tab=album&album_id=1015478641820589) gdje se govorilo o temama koje se tiču invaliditeta, obrazovanja i zapošljavanja studenata s invaliditetom. Treneri ove radionice su bili Marina Vujačić i Milenko Vojičić, a učesnika je bilo 15.

Na sastanku u Sarajevu, koji je trajao od 13-15. juna je prisustvovala Jelena Mrdak. Govorilo se o planiranim razmjenama u okviru projekta, kvalitetu saradnje među partnerima, diseminacionim aktivnostima kao i finansijskim pitanjima koja su bila nerazjašnjena a koja su se uglavnom ticala pravdanja projektnih aktivnosti. Zadnjeg dana sastanka je bila predviđena monitoring posjeta Nacionalne agencije Erasmus+, koja je protekla uz veoma pozitivne ocjene sprovođenja projekta. Od naše predstavnice je bilo zatraženo da ukratko opiše dosadašnje učešće Udruženja u projektu, kao i saradnju sa partnerima.

Izradili smo i dostavili smo Plan diseminacije za drugu godinu projekta na zahtjev nosioca projekta. U novembru smo zajedno sa Pomorskim fakultetom iz Kotora organizovali radionicu s akademskim osobljem na Filološkom fakultetu u Nikšiću kojoj su prisustvovala 22 učesnika. Treneri su bili Marina Vujačić i Tatijana Dlabač sa UCG. <http://www.disabilityinfo.me/component/k2/item/1506-umhcg-i-pomorski-fakultet-kotor-na-filolo%C5%A1kom-fakultetu-odr%C5%BEana-radionica-sa-akademskim-osobljem> Ova radionica je imala značajnu medijsku pokrivenost dnevne štampe, portala, TV NK, i Prve televizije.

Početak decembra smo imali posjetu nacionalne kancelarije Erasmus+ iz CG kojoj su prisustvovali i predstavnici oba univerziteta.

Od 19. do 21. decembra je u Varšavi održan sastanak kojem su u ime UMHCG-a prisustvovala Anđela Radovanović i volonterka Olcay Belli. Na sastanku je bilo riječi o realizovanim aktivnostima u periodu između dva sastanka, govorilo se o potpisivanju ugovora za mobilnost između institucija visokog obrazovanja, web-based tool i predstavljena je anketa za poslodavce u okviru WP4. Održana je i obuka za trenere u okviru WP4. Na inicijativu Kancelarije za studente sa invaliditetom Univerziteta u Novom Sadu, nakon obuke za WP4 je održan neformalni sastanak za predstavnike studenata sa invaliditetom i zainteresovane partnere i na njemu su predstavljene aktivnosti koje UMHCG sprovodi kao podršku studentima sa invaliditetom na crnogorskim univerzitetima i najčešći problemi sa kojima se suočavamo.

Projekat ERASMUS+ - „Let’s speak about disability“

Od Evropske Komisije smo u martu zatražili promjenu termina posljednje aktivnosti (razmjena mladih), što je i odobreno. Započele su pripreme krajem mjeseca za prvu aktivnost - seminar u Igalu (prvobitno planiran u Barskoj rivijeri ali zbog ponuda koje budžetom projekta nisu odgovarale tražili smo izmjenu lokacije) i prosljeđen je Info vodič za partnere. Takođe, poziv ovog seminara je bio objavljen na Salto-Youth sajtu gdje je pristiglo 99 aplikacija. Seminaru su prisustvovali mladi ljudi među kojima su pored naših učesnika bile i druge osobe s invaliditetom iz Rumunije, Albanije i Makedonije a pored trenera Udruženja Marine Vujačić i Milenka Vojičića, treća trenerica je bila iz partnerske organizacije iz Srbije Vesna Savić. Teme seminara su izazvale veliko interesovanje, posebno one koje se tiču invaliditeta.

8. avgusta je održana monitoring posjeta EK u prisustvu Helene Kamenchikove. Sastanku su prisustvovali Marina Vujačić, Milenko Vojičić i Jelena Mrdak, i na njemu je razmotreno nekoliko pitanja, od finansijskih, do pitanja koja se odnose na odgovornost i saradnju partnera. Nakon sastanka smo dostavili pisani odgovor na upitnik gdje smo jasno definisali rizike i mogućnosti ovim projektom, kao i sprovedene aktivnosti i koje benefite su one donijele do sada.

Naredna projektna aktivnost (trening za trenere) je organizovana u periodu 10-20. avgusta gdje su partneri imali isti zadatak, međutim naišli smo na poteškoće u nalaženju učesnika budući da je avgust mjesec korišćenja godišnjih odmora. Ovog puta sa manjim brojem učesnika uspjeli smo da iznesemo aktivnosti treninga na valjan način te smo dobili vrlo pozitivne ocjene kako od samih učesnika.

Od 1. do 11. novembra je u Baru organizovana poslednja aktivnost projekta, razmjena mladih, koja je intezivno pripremana od septembra. Na razmjeni je ukupno učestvovalo 50 učesnika, uključujući tehničko osoblje projekta. Završna aktivnost je realizovana uspješno, i na takav način je i ocijenjena od učesnika.

Video materijal sa treninga je objavljen na

[https://www.youtube.com/watch?v=bRXWbUX72hc&list=PLBNzGbICo-](https://www.youtube.com/watch?v=bRXWbUX72hc&list=PLBNzGbICo-Ri7Gd8x661qm7R8OBtysl7D)

[Ri7Gd8x661qm7R8OBtysl7D](https://www.youtube.com/watch?v=bRXWbUX72hc&list=PLBNzGbICo-Ri7Gd8x661qm7R8OBtysl7D), a u decembru smo intezivno radili na pripremi izvještaja.

Volonteri/ke

U UMHCG je u oktobru mjesecu došla volonterka iz partnerske organizacije iz Turske koja je u CG boravila do kraja godine, a 30. decembra je UMHCG ugostilo drugu volonterku koja će, takođe, boraviti 2 mjeseca u CG.

ODNOSI S JAVNOŠĆU

UMHCG i u ovoj godini imalo značajnu medijsku pokrivenost, sa preko 60 priloga na televizijama o našim aktivnostima, ili gostovanja povodom naših aktivnosti i to u Televiziji Crne Gore, jutarnjem programu, Radnom danu, Putevima života, ili u glavnoj informativnoj emisiji, zatim Televiziji Vijesti – Bojama jutra i u informativnim emisijama, televiziji Atlas, Clubu A i informativnim emisijama, televiziji 777, Televiziji Nikšić, Televiziji Budva i Televiziji Sun iz Pljevalja.

Imali smo i više desetina izjava za različite radio stanice: RCG, Radio Kotor, Skala radio, Radio Tivat, radio Antena m, radio Budva, radio Svetigora, Homer, Titograd, Srpski radio, te portale – Vijesti, MNE magazin, Kolektiv.me, zatim dnevne novine Dan koje u najvećoj mjeri prate aktivnosti UMHCG, Pobjedu, nedeljnik Monitor, te nekoliko intervju za Agenciju Min@.

Veći broj priloga, članaka i tekstova je dostupan na našem YT kanalu i fejsbuk stranici.

Obilježavanje godišnjice UMHCG - 15 godina pomjeramo granice

UMHCG je 27. oktobra u KIC-u „Budo Tomović“ organizovalo proslavu povodom 15 godina od osnivanja. Tokom svečanog programa prikazani su filmovi „Pomjeramo granice“ koji smo realizovali u saradnji sa televizijom „Vijesti“ i „Riječi“ u saradnji sa TRUST agencijom. Takođe su nastupile članice Udruženja Anđela Dragović, Nevena Kovačević i Bojana Otašević koje su izvele državnu himnu, kao i duo harmonika muzičke škole „Vasa Pavić“ Irena Merdović i Vesna Šarac. Tokom programa uručena su i priznanja novinarima koji se zalažu za ravnopravan položaj OSI u društvu. Priznanja su uručena novinarima Milanu Sekuloviću, Damiri Kalač, Tanji Fatić i Neni Drašković, kao i televizijama RTCG, Vijesti i Dnevni list „Pobjeda“. Na kraju programa veliki broj zvanica iz institucija koje se bave ljudskim pravima, pravosuđe, civilnog sektora i medija su imali prilike da pogledaju radove učesnika projekta „Trans2Work 2“ koju smo realizovali u saradnji sa Fakultetom vizuelnih umjetnosti, Univerziteta Mediteran.

Video sa cijelog programa možete pogledati na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=n-Js5Pdzuu4>

PROJEKTI / APLIKACIJE

Od osam projekata kojima smo bili aplicirali u toku 2015. A za koje smo čekali ishod u 2016. sedam je odbijeno ili nijesmo dobili informaciju o njihovom ishodu, dok je samo jedan odobren. 11 projekata kojima smo aplicirali u toku 2016. nam je odoreno, dok smo ušli u uži izbor za projekat Smart start i ishod čekamo u 2017. 11 projekata kojima smo aplicirali u toku 2016. nije podržano. Za 3 projekta očekujemo ishod u 2017. godini.